

Stine og skoene

ved Tone Guettler

Når man har lymfødeme i beina er det for ganske mange et stort problem å finne sko som passer. Sko som passer, – det er én ting. Sko som ser ok ut, og som man trives med, kan være noe helt annet. Når man er 33 år er skoens utseende faktisk ganske viktig. Ikke alle sko behøver å være sorte eller brune – farger er en del av livet. Lykken var stor den gangen Stine fikk et par sko med 5 cm høye heler!

Ikke alle er klar over at det er mulig å få støtte fra trygdeverket til spesialsydd fottøy når man virkelig har behov for det. Dette hører under *ortopediske hjelpemidler* – og forskrifter for ortopediske hjelpemidler finner du på www.trygdeetaten.no eller kontakt ditt lokale trygdekontor. Egenandelen er for tiden kr 600.

For Stine ble det heldigvis ikke noe problem å få to par sko i året. Er det spesielle omstendigheter kan man også søke om å få flere par sko, – men hva man så kan få, er selvsagt noe som vil variere. Først må man komme seg til en lege, en spesialist i ortopedi, som så vurderer behovet, og for å komme til spesialisten må man i forkant ha henvisning fra fastlege. I denne sammenheng er det viktig å presisere at spesialfottøyet trengs på grunn av et ekstraordinært volum, – det er ikke en ”støttesko” det skal søkes om.

Gitt at legen som er spesialist i ortopedi støtter behovet for spesialsydd fottøy skriver hun eller han ut en søknad til trygdeetaten. Etter at søknaden forhåpentligvis er innvilget av trygdeetaten, kan man henvende seg til et ortopedisk verksted for å få avtale med en ortopediingeniør.

Norske ortopediingeniørers forening har en liste over ortopediske verksteder – se deres nettside <http://home.no.net/norting/ortverk.html>

Lymfepostens utsendte medarbeider ble med Stine til Sophies Minde Ortopedi der hun hadde avtale med ortopediingeniør Tore Thiis Fjeld for å få laget et nytt par sko.

Ved første besøk tas det en gipsavstøpning av føttene. Gipsavstøpnin-



gene brukes senere til å lage lester som skoene sys over. Først lages altså et par lester, deretter lages fotsenger etter lesteparet og så lages et par prøvesko av materiale som kork og plast. Etter utprøving av prøveskoene justeres lestene, – og først nå produseres den endelige skoen som så skal prøves og eventuelt justeres ytterligere. Som vi forstår er det passform det dreier seg om. Passformen er viktig: Stine forteller at før hadde hun alltid gnagsår fordi de vanlige skoene som hun kunne kjøpe ikke passet hennes føtter. Nå har hun ikke hatt gnagsår på 8 år, – ikke siden hun fikk spesialsydd sko for første gang.

Når det skal lages et nytt par sko brukes den gamle lesten – om den fortsatt passer. Men ved måltakingen denne gangen ble *det* klart som Stine nok visste allerede: hun hadde nå større hevelser i føttene og ny lest måtte lages.

Tore Thiis Fjeld forteller at det kan være vanskelig å få brukeren til å ta imot det som er det faglig beste. Ingeniøren har den faglige og funksjonelle kunnskapen, brukeren har et ønske om utseende – og resultatet blir derfor alltid et kompromiss. Ingeniøren er også i dialog med rekvirerende lege, for det er ikke alltid legen i forkant vet hva pasienten har behov for av ortopediske hjelpemidler, – og på Sophies Minde forsøker de alltid å lage helhetlige løsninger. Selv har Fjeld vel 20 års erfaring som ortopediingeniør – både utøvende, og som lærer. Utdannelsen startet på Sophies Mindes Ortopediske Institutt, nå ligger den 3-årige utdannelsen av ortopediingeniører under avdeling for helsefag på Høgskolen i Oslo. Etter skolen må man gjennomføre to års turnus ved et godkjent ortopedisk verksted før man kan få offentlig godkjenning som ortopediingeniør.

Med slik faglig kompetanse er det ikke å undres over at skoene får en helt ekstraordinær kvalitet

og ikke slites ut like fort som fabrikkproduserte. Skoene såles om og repareres ved behov – ved samme sted der de er laget. Folketrygden dekker reparasjon og vedlikehold av ortopediske hjelpemidler, som slike spesialsydd sko er.

Når det gjelder utforming, materialer og farge er det nesten bare fantasien som setter begrensninger. Vi så på skinnprøver i utrolig mange farger og typer, her var det til og med lakk og gull. Det er viktig å kunne ta med og vise frem bilder av skomodeller du kan tenke deg å ha, slik at du kan få laget noe du vil føle deg vel i. Så Stine klipper ut bilder av sko og tar med når det er på tide å få nye. Denne gangen var det en lett spasersko – med tanke på våren som kommer.

Ortopediverkstedet har også basismodeller som er spesielt designet for tilpassning til føtter med spesielle behov. Det finnes i tillegg hyllevare å velge mellom. Her finnes det mange produsenter. (Se evt www.handicapsiden.no og velg så kategori 3, ortopediske, landsoversikt, – men om du går inn på disse nettsidene, så vær klar over at det ikke bare er sko her, noen av produsentene er også produsenter av proteser.)

I Stines journal hos ortopediingeniøren er det allerede registrert at hun nå har fått innvilget inntil 3 par sko i året, i 5 år, og det er veldig betryggende for Stine. Men for hvert eneste par sko som skal lages som ortopedisk hjelpemiddel må det likevel sendes inn en egen, separat søknad – denne søknaden for det konkrete skoparet er det heldigvis ortopediingeniøren som sender inn.

Stine ble ferdig med sin konsultasjon og bestilling. Hun vil bli innkalt til prøving, og det vil ta fire til åtte uker å få sydd et par sko, – men ventetiden er verd det!

For å kunne lage bra hjelpemidler må det eksistere en økonomi som tillater det. Tidligere har det i stor grad vært mulig å velge, og *det* kan i første omgang se ut til å bli dyrt i produksjon. Men når det blir konstruert noe som viser seg å være en god modell, – da kan denne lages om igjen og vil da bli atskillig billigere å produsere. Med andre ord – en god totaløkonomi. Nå er det dessverre stadig økende problemer på grunn av innskjerlinger fra Rikstrygdeverket som legger opp til standardiserte priser. Det lover ikke godt.

* * *

Etterskrift:

Vi erfarer nå at rigid behandling av EØS reglens krav om anbudskonkurranse resulterer i at flere av våre ortopediske verksteder, med det ytterste av faglig kompetanse, ikke lengre skal få levere spesialsydd fottøy i hht Rikstrygdeverkets regler – men at slikt skal produseres i et lavkostland som Latvia.

Dette gjør at vi blir meget bekymret for hvordan måltaking, tilpassing, prøving, justering og oppfølging av fottøyet skal ivaretas for den enkelte bruker. Det dreier seg ikke om enkel “målsøm”, – det er ikke nok å ta rene mål og så produsere fottøyet. Her er det behov for det ytterste av skreddersøm for en fot eller føtter med store avvik i form.

* * * * *